

Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1958

door

G. VAN ROSSEM, H. C. BURGER en C. F. VAN DE BUND

Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen

ALGEMEEN

Hommelnest

Een hommelnest tussen twee kisten, gevonden te Leiden, bleek te zijn aangestast door de hommelwasmot, *Aphomia sociella* L. Volgens Dr. A. MINDERHOUT is deze wasmot een van de voornaamste vijanden van hommels in ons land.

Hout

Een bijzonder aardig geval deed zich voor in een oud Amsterdams grachtenhuis. Volgens de inzender verschenen in dit huis steeds in de tweede week van juli kevers onder de vloer vandaan. Onder deze vloer stond geregeld water, zodat het in het huis steeds zeer vochtig was.

Het bleek dat men hier te doen had met *Nacerda melanura* L., een soort waarvan de larven zich ontwikkelen in half vergaan hout van loof- en naaldbomen. Vooral palen die half in het water staan, kunnen geheel worden doorgevreten.

Lit.: EVERTS, E., 1903, *Coleoptera Neerlandica* 2 : 325.

Kaas

Van het Nederlands Instituut voor Zuivelonderzoek te Ede ontvingen wij een kaas (type Edammer), waarvan de korst doorboord bleek te zijn door rupsen van de voorraadmot, *Endrosis sarcitrella* L. Over het algemeen leeft deze soort van dierlijk en plantaardig materiaal op plaatsen met een hoge relatieve luchtvochtigheid.

Kunstdarm

Uit Rotterdam ontvingen wij *Cryptophagus affinis* Sturm. De kevertjes kwamen voor in een merkwaardig produkt, nl. kunstdarm. Volgens de inzender wordt dit artikel samengesteld uit bepaalde lagen koeiëhuid tezamen met andere bestanddelen (Hautfaserdarm). Naar ons bleek, was deze darm enigermate beschimmeld, hetgeen het voorkomen van bovengenoemde fungivoor kan verklaren.

Lijnzaadkoeken

In een oliëfabriek in de Zaanstreek werd een onderzoek ingesteld naar een aantasting van lijnzaadkoeken. Behalve door de cacaoïmot bleken deze koeken eveneens aangetast te zijn door de mot, *Aphomia gularis* Zell., een voorraadsinsekt dat wij tot dusver in ons land niet hebben aangetroffen. De rupsen ontwikkelen zich in allerlei droge plantaardige stoffen.

Miljoenpoten

Te Bloemendaal aan Zee werd begin juni massaal optreden waargenomen van de miljoenpoot, *Schizophyllum sabulosum* L. In een huis vlak bij zee werd over-

last ondervonden van deze diertjes, aldaar „Steenrupsen” bijgenaamd. Deze miljoenpoot leeft voornamelijk op zandgrond, waar hij de voorkeur geeft aan schaars begroeide terreinen. De hier waargenomen feiten komen slecht overeen met mededelingen van SCHUBART, die zegt dat de soort een zekere voorliefde heeft voor kalkarme bodem. Deze auteur spreekt zichzelf evenwel tegen, wanneer hij deze miljoenpoot vermeldt van het zeestrand. Ook in ons geval werden de diertjes talrijk op het strand gezien. JEEKEL noemt verschillende Nederlandse kustplaatsen.

Lit.: SCHUBART, O., 1934, Tausendfüßler oder Myriapoda I: Diplopoda. In: Die Tierwelt Deutschlands 28 : 288.

JEEKEL, C. A. W., 1953, Duizendpootachtigen (Myriapoda) I. De miljoenenpooten (Diplopoda) van Nederland. Med. 9 Kon. Ned. Natuurhist. Ver.

Springstaarten

Gedurende een periode van zonnig weer in het begin van mei deed zich plotseling op verschillende plaatsen een merkwaardige plaag van springstaarten voor. Het betrof hier de soort *Deuterosminthurus bicinctus* Koch. In de meeste gevallen veroorzaakten deze diertjes overlast door talrijk in huizen en gebouwen op te treden. Het verschijnsel was in vrijwel al deze gevallen in verband te brengen met de aanwezigheid van platte daken, waar de afvoer van regenwater stagneerde. Op dergelijke plaatsen ontstaat een weelderige groei van mossen en algen, waar deze insecten zich mee voeden. Door het uitdrogen van hun woonoord en de felle zonbestraling werden de insecten genoodzaakt uit te wijken naar koelere plaatsen.

Op deze wijze kon dit merkwaardige verschijnsel worden verklaard. Ons advies om het dak schoon te maken en de waterafvoer te regelen leidde in alle gevallen tot beëindiging van de plaag.

Textiel

In 1957 maakten wij melding van de vondst van de zg. „Australian carpet beetle” in een woning te Hilversum. Wij meenden destijds te doen te hebben met een ongewone soort in ons land. Thans blijkt, dat *Anthrenocerus australis* Hope in ons land veel gewoner is dan wij dachten. De volgende vindplaatsen zijn ons thans bekend: Amsterdam, Apeldoorn, Den Haag, Eindhoven, Hilversum en Nijmegen.

Lit.: ROSSEM, G. VAN, et al., 1958, Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in 1957, *Ent. Ber.* 18 : 62.

Slakken

Het jaar 1958 heeft zich gekenmerkt als een „slakkenjaar”. Van tal van plaatsen werden klachten ontvangen over schade aan land- en tuinbouwgewassen.

In dit verband lijkt het ons van belang melding te maken van het optreden van *Limax flavus* L. in woningen resp. te Elst (Gld.) en Buitenpost. Het betreft hier een naaktslak, die uitsluitend in de nabijheid van en in woningen huist. Deze soort voedt zich met schimmels en allerlei afval, maar eet geen groene plantendelen. Het oorspronkelijke woongebied is West Azië, de Levant en Noord Afrika. Deze slakken zouden 2 tot 3 jaar oud kunnen worden.

Lit.: SCHOUTEN, A. R., 1954, Landslakken (naaktslakken) Med. 10 Kon. Ned. Natuurhist. Ver.

Wantsenschade

Gedurende de gehele zomer kwamen regelmatig klachten binnen over beschadigingen van planten, die moesten worden toegeschreven aan wantsen. In enkele gevallen, waarbij de dieren met de beschadigde plantendelen werden ingezonden, bleken wij te doen te hebben met de groene appelwants, *Lygus pabulinus* L. De aangetaste planten waren margriet en *Forsythia*.

Worst

Een exportslagerij vroeg ons advies omtrent een bijzonder merkwaardig probleem. De betreffende fabriek maakt een speciale worstsoort voor een buitenlandse markt. Men ondervond bij de langdurige rijping van het produkt overlast van mijten. Het betrof hier de stromijt, *Tyrophagus dimidiatus* Herm., die in de worstbewaarplaatsen, ondanks daar heersende betrekkelijk lage temperaturen, vrij talrijk optrad. De buitenlandse afnemers klaagden over het voorkomen van deze mijten op de worst. De Plantenziektenkundige Dienst stelde een nauwkeurig onderzoek in omtrent het productie-proces, teneinde na te gaan op welke wijze men de aantasting zou kunnen voorkomen. De moeilijkheid lag vooral in het feit, dat de omstandigheden voor het ontwikkelen van de mijten gedurende het afrijpingsproces van de worst bijzonder gunstig waren. Vooral in de zomer ontstaat door het grote temperatuursverschil tussen de buitenlucht en de koelruimte een hoge luchtvochtigheid door de aanvoer van gekoelde buitenlucht. Ten slotte werd onderzocht of door gassing de mijten gedood zouden kunnen worden, zonder kwaliteitsbederf en giftige residus te veroorzaken. Een voorlopige proef met ethyleen-oxyde was bevredigend, hoewel de dode mijten dan van de worst verwijderd moeten worden. Een sterke luchtstraal zou hiervoor kunnen worden gebruikt.

Anthurium

Van het proefstation voor de bloemisterij te Aalsmeer ontvingen wij mosmijten, die gedetermineerd zijn als *Galumna elimata* Koch.* Deze mijten beschadigden zaailingen van *Anthurium* in zeer warme *Sphagnum*-rabatten. Opvallend was, dat ook onkruidplanten werden aangetast. Wij menen, dat (zie *Phalaenopsis*) de mosmijten te voorschijn kwamen uit het substraat, waarin zij het vermoedelijk te warm hebben gekregen. *Sphagnum* van dezelfde partij, evenwel gebruikt in een minder warme kas, gaf geen moeilijkheden.

Deze Oribatidae werden volgens de heer HELLE van het proefstation met succes bestreden door toepassing van 14% HCH spuitpoeder in een concentratie van 10/00.

Appel

Begin mei werd in de omgeving van Baexem (Limburg) waargenomen, dat *Otiorrhynchus raucus* F. aan de knoppen van appelbomen schade veroorzaakte. Opvallend is dat van dezelfde soort reeds in 1908 in de omgeving van Roermond vretterij werd opgemerkt aan coniferen.

Ook van *Barynotus obscurus* F. werd in dezelfde omgeving overeenkomstige schade ondervonden.

*) Det. Dr. L. VAN DER HAMMEN (Leiden).

Appel

In een particuliere tuin te Bennekom werd de gal, veroorzaakt door *Phytoptus goniothorax* Nal. ssp. *malinum* Nal., gevonden op een appelboom van de variëteit „Schone van Boskoop”.

Heel toevallig vroeg Prof. Dr. W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN, naar aanleiding van een andere recente vondst, inlichtingen over het voorkomen van deze gal, die sinds 1835 niet meer in ons land was gevonden.

Beuk

Gedurende de zomer werd voornamelijk langs de Veluwezoom, in Utrecht en in het Gooi schade opgemerkt aan beuken, veroorzaakt door de beukespringkever, *Rhynchaenus fagi* L. Het beeld deed zeer sterk aan nachtvorstschade denken. De beschadiging treedt vooral op aan de randen van percelen. In sommige gebieden in Duitsland treedt de beukespringkever zodanig op, dat de schade economisch van betekenis wordt. In ons land beperkt de aantasting zich tot in bepaalde jaren optredende incidentele vreterij, die economisch weinig van belang is.

Cactaceae

Bij inspectie van een zending cacteeën werden enkele planten aangetroffen met schildluizen van de soort *Diaspis echinocacti* Bché. Deze in de tropen en subtropen thuishorende soort komt in de gematigde luchtstreken voor in kassen.

Clematis

Van de Rijkstuinbouwconsulent te Boskoop ontvingen wij *Clematis*-scheuten die de indruk vestigden door een scheutboordertje te zijn aangetast. De toppen stierven af. Tot onze verrassing bleek hier sprake te zijn van vliegmaden, waaruit wij de vliegjes opkweekten. Wij hadden hier te doen met de soort *Phytomyza clematidis* Kalt. Volgens HENDEL in *Agromyzidae* in „Die Fliegen der Palaearktischen Region” 6 (2): 381, leeft deze soort in de bloemen van *Clematis* en *Thalictrum*, hetgeen dus afwijkt van onze waarneming.

Hedera

Eind november 1957 verkregen wij uit een Aalsmeerse kas, afkomstig van *Hedera*, de mijt *Brevipalpus inornatus* Banks. Deze soort werd door ons voor het eerst in Nederland gevonden op een *Gardenia* uit Lent, doch afkomstig van Deense import. DOSSE identificeerde de mijt toen hij bij een bezoek de betreffende *Gardenia* van ons cadeau kreeg. In 1958 werd deze mijt door ons op verscheidene andere kasplanten, vooral te Aalsmeer, aangetroffen.

Lit.: BAKER, E. W., 1949, The genus *Brevipalpus*; *American Midland Naturalist* 42 : 358—360.

DOSSE, G., 1957, Die ersten Funde von *Brevipalpus inornatus* Banks in europäischen Gewächshäusern; *Pflanzenschutz Berichte* 18 : 13—17.

Phalaenopsis

Een orchideeënkwekerij te Dieren ondervond last van mosmijten, behorende tot de soort *Scheloribates confundatus* Seel.,* die de bloemen van *Phalaenopsis* bescha-

*) Det. Dr. L. VAN DER HAMMEN (Leiden).

digden. Wij meenden, dat deze mosmijten massaal uit het *Sphagnum* of de bosgrond te voorschijn kwamen, hieruit verdreven door de voor hen abnormaal hoge temperatuur in de kas. Mogelijk hebben zij de hoogste punten uitgezocht om zich daar te handhaven (zie *Anthurium*).

Raapstelen

De reeds van platte daken genoemde springstaart *Deuterosminthurus bicinctus* Koch werd eind april in de omgeving van Nijmegen schadelijk aan raapstelen. Het schadebeeld van deze springstaart is karakteristiek, nl. kleine, uitgevreten plekjes, waarvan alleen de opperhuid blijft staan, zg. venstervreterij.

Rhododendron

Een minder gewone witte vlieg, *Dialeurodes chittendeni* Laing, beschadigde *Rhododendron*-struiken te Vorden. Deze soort, die blijkbaar zeldzaam is in Nederland, leeft op gladbladige *Rhododendron*-soorten. In ons land treedt vermoedelijk een generatie per jaar op.

Zeer talrijk was deze soort volgens de jaarverslagen van de P.D. in het Nat. Park „De Hoge Veluwe” in de jaren 1937 en 1938.

Lit.: MÜLLER, K. J., 1956, in SORAUER, Handb. d. Pflanzenkrankh. Tier. Schädl. 5 : 342.

Versl. en Meded. v. d. Plantenz.k. D. over 1937 en 1938.

Tarwe

Omstreeks begin juli ontvingen wij van de assistent van de landbouwvoorlichtingsdienst, de heer W. P. PELKMANS, tarwe uit de gemeente Ubbergen, aangetast door een in ons land tot dusver onbekende galmug. Wij stelden vast, dat wij hier te doen hadden met een aantasting van de soort *Haplodiplosis equestris* Wagner, voor zover dit althans aan de larven en het beschadigingsbeeld met zekerheid was te bepalen. De galmuggen zetten tussen half mei en half juni de eieren op de bladeren af. De larven, die spoedig uitkomen, vestigen zich tussen stengel en bladschede, alwaar typische langwerpige zadelvormige gallen ontstaan waarin zij leven, beschermd door de bladschede. Eind juli begeven de volgroeide larven zich in de grond, waar zij de winter doorbrengen. In de grond vindt de verpopping in het voorjaar plaats. De schade die deze galmuggen aan de planten veroorzaken, schijnt vooral afhankelijk te zijn van de conditie van het gewas. In vele gevallen vindt geen vruchtzetting plaats. Bij gunstige groeiomstandigheden en geringe bezetting gaat volgens BARNES een groeistimulerende werking van de gallen uit. De aangetaste aren worden hierdoor forser, ten koste van de gezonde stengels van dezelfde plant.

In de gevallen die wij hebben gezien, was de schade zo ernstig, dat het grootste deel van de aangetaste stengels door rotting van de omgeving van de gal afstierf. Behalve uit Ubbergen ontvingen wij dezelfde gallen uit Duiven bij Zevenaar. Aldaar deed zich een zeer ernstige aantasting voor, ongeveer 60 ha tarwe ging te gronde en leverde een volledige misoogst op. Ter plaatse bleek ook gerst in dezelfde mate aangetast te zijn. Verspreid werd een zeer lichte aantasting van haver gevonden. Naar aanleiding van deze merkwaardige nieuwe beschadiging van tarwe werd een landelijke enquête ingesteld door de P.D. Het resultaat hiervan

was, dat het voorkomen van deze galmug ook in de Haarlemmermeer kon worden aangetoond.

Opvallend is het feit, dat deze aantasting op vele plaatsen in Europa, o.a. in Engeland en Duitsland, regelmatig wordt waargenomen. Assistenten van de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst deelden mede, dat zij de beschadiging reeds verleden jaar hebben gezien, doch deze vanwege de geringe omvang nog niet vermeldenswaard achtten.

Aangezien volgens de literatuur de schade in de ons omgevende landen niet veel te betekenen heeft, is omtrent de bestrijding weinig positiefs bekend. De enige maatregel die wordt aangegeven, is diep ploegen. In verband met de ernst van de aantasting in ons land zullen het volgend jaar in de vliegtijd van de muggen proeven worden genomen met verschillende insecticiden.

Lit.: BARNES, H. F., 1956, Gall midges of economic importance, cereal crops, 7 : 86—89.

HENNIG, W. 1953, in SORAUER, Handb. d. Pflanzenkrankh. Tier. Schädl. 5 (1): 51.

Uien

Uit Randwijk werd de spintmijt *Petrobia latus* Ham. ingezonden. Zij bleek daar op uien talrijk voor te komen en veroorzaakte lichte schade aan het gewas. Deze spintmijt leeft op de grond en voedt zich voornamelijk op eenzaadlobbige planten zoals grassen en bolgewassen. Ook worden zij wel eens gevonden op lucerne. In de U.S.A. zijn uien ook als voedselplant van deze soort bekend. In Europa is deze mijt niet van economische betekenis. In Amerika echter zijn verscheidene gevallen geconstateerd van ernstige schade aan tarwe.

Vlas

Van het Nederlands Vlas Instituut ontvingen wij een monster geroot vlas uit Zeeuws-Vlaanderen, waarin kevertjes voorkwamen.

Wij hadden hier te doen met het mestkevertje, *Aphodius contaminatus* Herbst. Dit insect bleek massaal voor te komen in pas geroot vlas, dat op hopen te drogen was gezet. Merkwaardig genoeg beschadigden de kevertjes de vezel. Onder normale omstandigheden leeft dit insect in menselijke, voorts in koeie- en paarde-uitwerpselen. Zeer waarschijnlijk is de typische mestachtige geur de oorzaak geweest, dat de kevers massaal op het grote vlas afkwamen. Ook de neiging van de kevers om zich in de herfst te verbergen tussen plantenafval kan hier van betekenis zijn geweest. Het is mogelijk, dat deze insecten, die over krachtige graafpoten beschikken, bij het delven in het grote vlas, de nog weke vezels beschadigd hebben.

Vriesia

Uit Aalsmeer verkregen wij van een bromelia, *Vriesia nana*, de schildluis *Abgrallaspis palmae* Morg. et Ckll. Deze schildluis komt in alle tropische gebieden voor. In Europa wordt de soort gevonden in kassen, vooral op palmen en Bromeliaceae, waaraan soms belangrijke schade kan ontstaan. Voor zover ons bekend is, werd deze soort tot dusver in ons land nog niet gevonden.

Wilg

In de omgeving van Susteren (L.) ontstond schade aan wilgen, doordat toppen afstierven en takken gemakkelijk afbraken. Wij hadden hier te doen met een aantasting door de larven van de bladwesp *Janus luteipes* Lep. Deze bladwesp, die zijn verspreidingsgebied heeft in Midden- en Zuid-Europa, is in ons land nog niet als schadelijk waargenomen.

De larven, die in het inwendige van de loten van *Salix* en *Populus* leven, vreten hierin vanaf de top in benedenwaartse richting. De aangetaste takgedeelten sterven af en breken gemakkelijk op de plaatsen waar de grotere larven zich bevinden. Van buitenaf is de aantasting te herkennen aan een spiraalvormig om de tak heenlopende verdikking.

Lit.: FRANCKE-GROSMAN, H., 1953, in SORAUER, Handb. d. Pflanzenkrankh. 5 (2), Lief. 1 : 177.

New cases of synonymy in Indomalayan Scolytids*)

by

L. G. E. KALSHOVEN

Blaricum, Netherlands

Diamerus ritsemiae (Eichh.) 1886 = *D. nigrescens* Egg. 1936, n. syn.

A cotype of *Diamerus nigrescens* Egg. in my collection, dated Baturraden, Java, 7.VII.1929, leg. F. C. DRESCHER, is identical with the type of *Acanthurus ritsemiae* Eichh. from N.E. Sumatra, Serdang, Tandjong Morawa, leg. HAGEN (no year) in the Leiden Museum. However, the first is a female, 4.5 mm in size, whereas the type is a male. I have another ♀, 5 mm in size, from Java, Mount Muriah, Tjolo, 700—1000 m, leg. P. H. VAN DOESBURG. Both my specimens which are in the same good condition as the type will be placed in the Leiden Museum.

The species was cited by HAGEN (1890, p. 235) in his faunistic survey of Deli, East Coast of Sumatra.

Diamerus curvifer Walk. 1859 = *Acanthurus spinipennis* Eichh. 1886, n. syn.

EGGERS already suggested this synonymy in his paper of 1923 (p. 392). The comparison of specimens identified with *curvifer* Walk. by EGGERS, SCHEDL and WOOD in the collections at hand, with the two types of *spinipennis* from Sumatra, mentioned by EICHHOFF and present in the Leiden Museum has convinced me that *spinipennis* indeed must be sunk into synonymy.

N.B. There are 3 specimens in my collection, dated Chittagong, Assam, C. F. C. BEESON, ex *Ficus religiosa*, VI.1925 and carrying the label *Diamerus dissimilis* Hag., C. F. C. BEESON det. They are not distinguishable from *D. curvifer* Walk. HAGEDORN (1909) described his species from one specimen from Assam. It is not known whether BEESON studied the type, nor whether he decided later on the species' identity with *curvifer*. However it is noteworthy that BEESON does not

*) The author gratefully acknowledges that the preparation of this paper has been made possible thanks to a grant received from the Netherlands Organization for the Advancement of Pure Research (Z.W.O.).